

Kapya atu ba Pol hato hi Epesus Abô môn

Pol hato kapya êntêk hadêj avômalô Epesus. Epesus ma malak lôk athêj bêj. Pol lo Silas bôk i lomalak lomalak ek enaj Wapômbêj anêj Abô Mavi bêj hadêj avômalô aleba êyô Epesus havij (Ap 18:18-21; 19:1-41). Havenj yam ma Pol hi hamô Epesus hathak lojbo ba hamô hatôm sondabêj lô. Vêm ma hatak Epesus ba hi ma hato kapya êntêk.

Hato ek embatho iniñ êvhaviñ loj. Ma miñ hato ek enaj iniñ kambom bêj ami. Hadôn thêlô hathak Wapômbêj anêj wapôm lomalama. Ma hik êvhaviñ anêj lojôndê mavi thô hadêj i.

Pol hamô koladôn ma hato kapya êntêk hadêj 60 AD la.

Pol hêv lamavi

¹ *Ya Pol, Yisu Kilisi anêj aposel hathak Wapômbêj da anêj lahaviñ. Yahato kapya êntêk hadêj avômalô mathen anêj Epesus takatu ba êvhaviñ ba esopa Yisu Kilisi. ² Alalôaniñ Kamik Wapômbêj lôk Anyô Bêj Yisu Kilisi nênem iniñ wapôm lôk labali êndêj môlô.

Wapômbêj hêv nôm mavi lomalama hadêj alalô hathak Kilisi

³ *Alalô nambô Wapômbêj, alalôaniñ Anyô Bêj Yisu Kilisi anêj Lambô. Yani bôk hêv Lovak Mathen anêj mek mavi hathak nômkama lomalama anêj malak leñ yôv hadêj alalô takatu ba amiñ haviñ Kilisi. ⁴ *Sêbôk atu ba

* 1:1: Ap 18:19-21; 19:1 * 1:3: Ep 2:6 * 1:4: Jon 15:16

miñ hapesañ pik ami denañ ma halam alalô takatu ba amô haviñ Kilisi ek nambitak mathenñ lôk kambom mi ênjêk yani ma. ⁵*Ma lahaviñ alalô ba intu hathak anênñ lamavi lôk anênñ auk ma bôk habi sêk yôv ek nambitak anênñ nali esak Yisu Kilisi. Hadum aênñ ⁶ ek avômalô nêmbô anênñ wapôm lôkmanñ. Yani hañgasô anênñ wapôm êñ oyañ biñ ek alalô takatu ba amiñ haviñ Nakaduñ, anênñ biñdaluk anônñ.

⁷*Yani hawa alalô vê hathak Kilisi anênñ thalaleñ ba hale alalôaniñ kambom liliñ hathak anênñ wapôm anênñ sam valaluk. ⁸ Ma hañgasô anênñ wapôm takatu ba hayô abôlêk siñ ba halelope hayô hamô alalô lôk hêv auk bênñ ek nayala nômkama lomaloma sapênñ. ⁹*Sêbôk ma yani kapô mavi ba havak auk loñ kapô hathak Kilisi. Ma lêk hik anênñ auk êñ thô hadênñ alalô. ¹⁰*Auk êñ ma auk isup nômkama takatu ba hamô pik lo leñ esak doñtom ba nêmbô Kilisi vibiñ. Nôm êñ tem imbitak êndênñ anênñ waklavônñ.

¹¹*Nômkama takatu ba Wapômbênñ lahabi nimitak ma lôkthô tem nimitak aênñ. Ma bôsêbôk ma lahabi nena tem enja yêlô ñê Israeñ ba habitinñ anênñ sêk hayô hêk yêlô. Ba intu hathak Kilisi yani hawa yêlô hatôm anênñ sam. ¹² Yani hadum aênñ ek yêlô ñê môñ takatu ba aêv maleñinñ ek Kilisi nabam anênñ athênñ lôkmanñ. ¹³ Ma haveñ yam ma môlô olañô abô avanônñ aênñ iyom. Abô êñ ma Abô Mavi atu ba nêmbô môlô bulubiñ. Môlô olañô ba ôêvhaviñ, êñ ma Wapômbênñ habitinñ anênñ sêk hayô hêk môlô. Sêk êñ ma Lovak Mathenñ atu ba Wapômbênñ bôk havak abô yôv ek nêmbô êlêm. ¹⁴*Wapômbênñ hêv Lovak Mathenñ hadênñ alalô hatôm nômbô mavi atu ba havak abô ek nêmbô anênñ dahô, ek

* 1:5: Jon 1:12 * 1:7: Ep 2:7; Kol 1:14 * 1:9: Lom 16:25 * 1:10: Kol 1:16,20 * 1:11: Lom 8:28-29 * 1:14: 2Ko 1:22

waklavôḡ êḡ ma tem nêḡ anêḡ avômalô vê êḡjêk kambom lomaloma. Ba intu nabam anêḡ athêḡ lôkmaḡḡiḡ esak leḡ.

Pol hateḡ mek ek avômalô Epesus

¹⁵ Yahalaḡô abô takêḡ hathak môlô ôêvhaviḡ Anyô Bêḡ Yisu Kilisi lôklokwaḡ lôk lemimhaviḡ avômalô mathêḡ lôkthô. Aêḡ ba ¹⁶ yahanaḡ yaleḡmavi velevele hadêḡ Wapômbêḡ hathak môlô halôk yenaḡ mek. ¹⁷ *Yahateḡ mek lôbôlôḡ ek Wapômbêḡ nêḡ anêḡ Lovak Mathêḡ êḡdêḡ môlô ek nêḡ auk mavi lôk injik abô lôk kup thô êḡdêḡ môlô ek noyala yani katô anôḡ. Yani ma alalôaniḡ Anyô Bêḡ Yisu Kilisi anêḡ Lambô lôkmaḡḡiḡ. ¹⁸ Ma yahateḡ mek ek Wapômbêḡ nêḡ deda mavi êḡdôk môlô kapôlôḡmim ek noyala nômbêḡ atu ba halam môlô ek nôḡnêḡ malemim esak. Nôm takêḡ ma wapôm lôkmaḡḡiḡ anôḡ ek anêḡ avômalô mathêḡ neja embeḡ yam. ¹⁹ *Ma yahateḡ ek môlô noyala anêḡ lôklokwaḡ anôḡ biḡ atu ba hathak hadum ku ek hêv alalô takatu ba aêvhaviḡ yani sa. Lôklokwaḡ êḡ iyom intu ²⁰ *bôk hik Kilisi liḡ hêk ḡama hathak ba hadô yani hamô Wapômbêḡ baḡ vianôḡ anêḡ leḡ. ²¹ *Loḡ êḡ ma Kilisi hamô vuliḡ anôḡ ek ḡḡôkba lôk ḡḡôk bêḡ lomaloma ma aḡela bêḡ lôk lôklokwaḡ sapêḡ ma ḡê lôk athêḡ bêḡ lôkthô takatu ba tem nêḡmô êḡdêḡ lêk ma embeḡ yam imbiḡ. ²² *Wapômbêḡ hatak nôḡmkama lôkthô hamô Kilisi anêḡ lôklokwaḡ vibiḡ ma hêv yani ek imbitak nôḡmkama sapêḡ anêḡ alaḡ ek nêḡ anêḡ avômalô ôdôḡ takatu ba êvhaviḡ yani sa. ²³ *Avômalô êvhaviḡ ma hatôm yanida liḡkupik. Yani hamô thêlô kapô lôk nôḡmkama sapêḡ kapô ba hayô abôlêk siḡ.

* 1:17: Kol 1:9 * 1:19: Kol 1:11 * 1:20: Sng 110:1; 2Ko 13:4; Kol 2:12
 * 1:21: Kol 1:16; 2:10 * 1:22: Sng 8:6 * 1:23: Lom 12:5; Ep 4:10,15;
 Kol 1:18

2

Wapômbênê hêv lôkmala hadênê alalô jê jama

¹ *Sêbôk ma môlô ovalaki abô balabuŋ ba udum kambom lomalomama ba intu môlô kapôlômim bôk hama yôv. ² *Bôk olaŋô pik anêŋ auk ba osopa ngôk Sadaŋ anêŋ abô. Yani ma anyô bêŋ ek ngôk takatu ba êmô pik vuliŋ. Ma lêk hadum ku haviŋ avômalô takatu ba ibi leŋôndôŋ siŋ ek nedaŋô Wapômbênê anêŋ abô. ³ *Bôk alalô lôkthô amô hatôm thêlô ba asopa kapôlôŋiŋ bô anêŋ thethaŋak lôk anêŋ auk. Alalô lôk avômalô takatu ba evathu hamô pik ayabiŋ Wapômbênê anêŋ lamaniŋ iyom.

⁴⁻⁵ *Ba intu kambom takatu ba bôk adum ma bôk hik alalôaniŋ kapôlôŋiŋ vônô yôv. Ma doŋtom Wapômbênê anyô hêv kapô lôk lahaviŋ alalô bêŋ anôŋ ba hêv lôkmala hadênê alalô haviŋ Kilisi. Avanôŋ biŋ nena Wapômbênê hêv alalô bulubiŋ hathak anêŋ wapôm. ⁶ *Ma hik alalô liŋ haviŋ Kilisi ba hadô alalô amô malak leŋ haviŋ yani. Alalô amô haviŋ Yisu Kilisi ba intu hadum nôm takêŋ aêŋ. ⁷ Yani hadum nôm mavi takêŋ ek alalô hathak Yisu Kilisi ek wak nômbênê atu ba tem imbitak embeŋ yam ma yani hatôm injik anêŋ wapôm anôŋ biŋ atu thô. ⁸ Avanôŋ, Wapômbênê anêŋ wapôm hêv môlô bulubiŋ hathak unim ôêvhaviŋ. Hêv oyaŋ biŋ ba miŋ udum nômlate ek owa bulubiŋ êŋ ami. ⁹ *Ma miŋ hayê môlô unim ku ba hêv ami. Ba intu miŋ hatôm anyôla embam yanida ami. ¹⁰ *Mi, alalô takatu ba amô haviŋ Yisu Kilisi ma Wapômbênê da baŋ hapesaŋ lukmuk ek nandum ku mavi takatu ba bôk hapôpêk yôv ek nandum.

* 2:1: Kol 1:21; 2:13 * 2:2: Kol 3:7; Tit 3:3 * 2:3: Kol 3:6 * 2:4-5: Lom 6:11-13 * 2:6: Kol 2:12 * 2:9: 1Ko 1:29-31; 2Ti 1:9 * 2:10: Tit 2:14

Kilisi hadum avômalô Israeî lôk avômalô loj buyaņ ibitak dojtom

¹¹ Aêņ ba môlô ñê loj buyaņ lemimimbi nena bôk ômô viyaiņ ek avômalô Israeî. Thêlô ethak elam môlô nena, “ñê miņ eņgothe kupik ami”. Ma elam thêlôda nena, “ñê eņgothe kupik”. Ku êņ ma ku baheņiņ iyom. ¹² *Môlô bôk ômô daimbô ek Kilisi ma môlô miņ Wapômbêņ anêņ avômalô hatôm Israeî ami. Ma tabô takatu ba Wapômbêņ bôk havak haviņ Israeî ma miņ hathak môlô ami. Ma môlô miņ ôêv malemim ek nôm mavi la ami lôk ômô pik oyaņ ma Wapômbêņ mi. ¹³ *Sêbôk ma môlô ômô daimbô ek Wapômbêņ, ma dojtom lêk ômô haviņ Yisu Kilisi ba intu Wapômbêņ hawa môlô halêm bidoņ oyaņ ek yani hathak Kilisi anêņ thalalej.

¹⁴ *Kilisi da ma alalôaniņ yôhôk ba hadum ek yêlô Israeî lôk môlô avômalô loj buyaņ nambitak ôdôņ dojtom. Sêbôk ma alalô apôlik hathak i ba hatôm badêņ hayaņ thêlô lôk alalô kisi, ma dojtom lêk Kilisi hamô badêņ êņ lu. ¹⁵ *Badêņ êņ ma Israeî iniņ abô balabuņ lomaloma. Ma Kilisi hama ba hapole abô takêņ vê ek indum ôdôņ ju êņ nimbitak ôdôņ lukmuk dojtom nêmo yani kapô. Hadum aêņ ba intu yôhôk habitak. ¹⁶ *Ma ôdôņ ju êņ ma yani hakapo i hathak dojtom ek nimbitak kupik dojtom hathak ik yani vônô hathak a ek indum yôhôk imbiņ ôdôņ lukmuk êņ ma Wapômbêņ. Aêņ ba intu Yisu hik alalôaniņ apôlik êņ vônô hathak a. ¹⁷ *Yani halêm ba hanaņ abô yôhôk hadêņ môlô takatu ba ômô daimbô lôk yêlô takatu ba amô bidoņ. ¹⁸ Aêņ ba hathak Kilisi anêņ ku ma Lovak Matheņ dojtom iyom hapesaņ loņôndê ek môlô lôk yêlô

* 2:12: Lom 9:4; Kol 1:21 * 2:13: Kol 1:20 * 2:14: 1Ko 12:13 * 2:15: Kol 2:14 * 2:16: Sek 9:10; Kol 1:20,22 * 2:17: Ais 57:19

ana bidoŋ ek Kamikbêŋ.

Alalô ma Anyô Bêŋ anêŋ unyak mathêŋ

¹⁹*Aêŋ ba sêbôk ma môlô ôtôm avômalô takatu ba etak iniŋ loŋ ba i buyaŋ ma pik mi. Ma doŋtom lêk môlô ma Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak anêŋ avômalô haviŋ avômalô mathêŋ sapêŋ. Ma môlô ômô Wapômbêŋ anêŋ unyak lo loŋ. ²⁰*Alalô ŋê aêvhaviŋ hatôm unyak atu ba Wapômbêŋ halav. Aposel lo plopet êtôm unyak êŋ anêŋ bum ma Yisu Kilisi da ma hatôm landiŋ. ²¹*Anyô Bêŋ Kilisi hagêgê unyak êŋ lôkthô loŋ ba hadum ba halumbak bêŋ ba habitak unyak mathêŋ ek yanida. ²²*Ma Kilisi halav unyak êŋ hathak môlô avômalô loŋ buyaŋ haviŋ. Halav môlô hathak doŋtom haviŋ anêŋ avômalô lôkthô hatôm unyak mathêŋ ek Wapômbêŋ êmô esak anêŋ Lovak Mathêŋ.

3

Pol hik Wapômbêŋ anêŋ auk loŋ kapô thô hadêŋ ŋê loŋ buyaŋ

¹*Wapômbêŋ hadum nôm mavi takêŋ ba intu ya Pol yahathak yahalek yaveŋdôŋ lêlô hadêŋ Kamikbêŋ. Ma yahamô koladôŋ ek malê nena yahadum Yisu Kilisi anêŋ ku ek yahêv môlô ŋê loŋ buyaŋ sa. ²*Môlô bôk olaŋô yôv nena Wapômbêŋ hêv anêŋ wapôm hadêŋ ya ba hêv ku yanêm môlô sa. ³*Ma hik anêŋ auk loŋ kapô êŋ thô hadêŋ ya hatôm atu ba bôk yahato abô dokte hathak yôv hêk kapyâ êntêk. ⁴Osam abô êŋ, ma tem noyala yenaŋ auk esak auk loŋ kapô takatu ba hathak Kilisi. ⁵Wapômbêŋ miŋ bôk hik auk loŋ kapô takêŋ thô hadêŋ avômalô

* 2:19: Ep 3:6 * 2:20: 1Ko 3:11 * 2:21: 1Ko 3:16 * 2:22: 1Pi 2:5

* 3:1: Plp 1:7,13 * 3:2: Kol 1:25 * 3:3: Ep 1:9-10; Kol 1:26

bôsêbôk ami. Ma doŋtom lêk Wapômbênj hik nôm takênj thô hadênj anênj plopet lôk aposel mathej hathak Lovak Mathej. ⁶*Ma auk loj kapô êj ma aêntêk. Hathak Abô Mavi ma môlô avômalô loj buyaŋ takatu ba ômô haviŋ Yisu Kilisi ma tem Wapômbênj imbi sam doŋtom êndênj môlô êtôm sam atu ba habi hadênj yêlô avômalô Israeł. Ma môlô lêk ubitak kupik doŋtom haviŋ yêlô Israeł. Ma môlô lôk yêlô Israeł tem naja nôm takatu ba Wapômbênj bôk havak abô hathak imbiŋ i.

⁷*Hathak anênj lôklokwaŋ ma Wapômbênj hêv anênj wapôm hadênj ya ek yambitak Abô Mavi êj anênj anyô ku. ⁸*Ya ma yaôna lôk ek Wapômbênj anênj avômalô mathej lôkthô, ma doŋtom hêv anênj wapôm hadênj ya ek yanaŋ anênj Abô Mavi esak Kilisi anênj nômkama kêkêlô êndênj môlô nê loj buyaŋ. Nômkama takênj halôk ba hi bomaŋ ba miŋ hatôm anyôla eyala anênj ôdôŋ ami. ⁹Ma yani hêv ya ek yaŋgik auk loj kapô êj thô êlêm yaŋj ek avômalô sapênj nêgê. Wapômbênj atu ba hapesaŋ pik lo leŋ bôk havuŋ auk loj kapô êj hadênj môŋ anôŋ aleba lêk ma hik thô. ¹⁰Yani hadum aênj ek ŋgôk bênj ma aŋela lôk athênj anênj leŋ sapênj nêgê nena yani lêk hakapo avômalô loj buyaŋ lôk Israeł ba ibitak avômalô êvhaviŋ doŋtom. Ek batu neyala anênj auk kêkêlô lôkmaŋgiŋ takênj. ¹¹Wapômbênj hadum aênj ek hasopa anênj auk atu ba bôk lahabi hadênj môŋ anôŋ. Ma hathak alalôaniŋ Anyô Bênj Yisu Kilisi ma nôm takênj lêk hik anôŋ.

¹²*Alalô aêvhaviŋ Kilisi ba amô haviŋ yani ba intu miŋ akô ek ana bidoŋ ek Wapômbênj ami. Mi, ayala avanôŋ biŋ nena yani lamavi ek alalô. ¹³Aênj ba môlô miŋ kapôlômim malaiŋ esak vovaŋ takatu ba yahawa hathak môlô ami.

* 3:6; Ep 2:13,16-19 * 3:7; Kol 1:25 * 3:8; 1Ko 15:9-10 * 3:12; Jon 14:6; Lom 5:2

Mi, môlô ma nômbêñ hêk Wapômbêñ ma ba intu yahawa vovañ takêñ.

Pol hateñ mek

¹⁴ Yalenhabi nôñ takatu ba Wapômbêñ hadum ba yahathak yahalek yaveñdôn lêlô hadêñ Kamikbêñ. ¹⁵ Yani bôk hapesañ avômalô pik lo leñ ba hêv athêñ hadêñ thêlô lôkthô. ¹⁶ Yahateñ mek ek nômkama lôkthô anêñ alañ lôkmanññ nena nêñ Lovak Matheñ êndôk môlô kapôlômim ek embatho môlô loñ esak yanida anêñ lôklokwañ bêñ ¹⁷ *ek Kilisi enja loñ êmô môlô kapôlômim esak unim ôêvhaviñ. Ma yahateñ mek nena Wapômbêñ anêñ lahaviñ ma indum ba numiñ lôklokwañ êtôm a anêñ ñgalôk halôk pik ba havalon loñ ¹⁸ ek môlô lôk ñê matheñ lôkthô hatôm noyala nena Kilisi anêñ lahaviñ ma bêñ anôn ba anêñ daim hathak bomañ ma halôk bomañ ba hi ma anêñ vova ma hi ba hi iyom. ¹⁹ Kilisi anêñ lahaviñ ma hi bomañ ba miñ hatôm anyôla eyala anêñ dañ ami. Ma donjom yahateñ mek ek Wapômbêñ injik lahaviñ êñ thô êndêñ môlô ek anêñ nômkama mavi lôkthô atu ba hamô yanida kapô ma êmbôlô môlô kapôlômim siñ.

²⁰ Wapômbêñ anêñ lôklokwañ hathak hadum ku hamô alalô kapôlônñ. Ma hathak lôklokwañ êñ ma yani hatôm indum nômkama takatu ba alalô anañ lo leñññhabi hathak. Ma malêla takatu ba alalô miñ hatôm leñññjimi ami ma yani hatôm indum nôñ takêñ imbiñ. ²¹ Aêñ ba alalô takatu ba aêvhaviñ nabam Wapômbêñ lôkmanññ esak Yisu Kilisi anêñ athêñ ni ba ni êtôm wak nômbêñ intu sapêñ. Avanôn.

4

Avômalô êvhaviñ ma Kilisi anêñ liñkupik

* 3:17: Jon 14:23; Kol 1:23; 2:7

¹* Aênj ba ya Pol, ôpatu ba hamô koladônj hathak Anyô Bêj anênj athênj, yahasonj môle lokwanj ek nômo êtom atu ba Wapômbênj halam môle ek nômo aênj. ²* Ba intu notauviñ am anônj birj ma nômo labalina imbirj avômalô. Nômo maliryaô ma malairj takatu ba môleviyanj êv hadênj môle ma noja lôk lemimmavi iyom esak unim lemimhaviñ. ³* Lovak Matherj hatak kapôlônjñj doñtom halôk alalô ba nubuvi am esak yak nômo yôhok êj. ⁴ Kilisi anênj linjupik ma doñtom, ma Lovak Matherj ma doñtom aênj iyom. Ma Wapômbênj halam alalô sapênj ek nanêm maleñ ek nôm doñtom iyom. ⁵ Ma Anyô Bêj ma doñtom, ma êvhaviñ ma doñtom aênj iyom, ma ithik ñañ ma doñtom aênj haviñ. ⁶* Ma Wapômbênj doñtom ma Kamikbênj doñtom aênj iyom. Yani habibôm hayô hêk alalô lôkthô vov ma hadum ku hathak alalô lôkthô ma hamô alalô lôkthô kapôlônjñj.

⁷* Ma Kilisi habi anênj wapôm sam hadênj alalô tomtom hatôm yanida anênj lahaviñ. ⁸ Hatôm Wapômbênj anênj kapyâ bôk hanañ nena,

“Yani hamô anênj ñê vovak lu,

ma halom i hatôm ñê ku koladônj ba ethak vuliñ ba i,
ma hik anênj wapôm sam hadênj anênj avômalô.”

Kapyâ Yej 68:18

⁹* Ma abô atu ba enañ nena, “ethak vuliñ ba i” hik thô nena yani bôk halôk ba halêm pik. ¹⁰ Ma ôpatu ba halôk ba halêm, yanida intu hathak ba hi leñ lôkthô anênj vuliñ ek êmbôlô nômkama sapênj ba êyô sirj. ¹¹* Ma yanida intu habi anênj wapôm sam ba doho ibitak aposel, ma doho plopet, ma doho ñê enañ Abô Mavi hadênj ñê daluk, ma doho ñasakiñ, ma doho kêdônjwaga êdônj avômalô

* 4:1: Kol 1:10 * 4:2: Kol 3:12-13 * 4:3: Kol 3:14-15 * 4:6: 1Ko 12:6
* 4:7: Lom 12:3,6 * 4:9: Jon 3:13 * 4:11: 1Ko 12:28

hathak Wapômbên anên abô. ¹² Yani habi anên wapôm sam hadên avômalô takên ek nêpôpêk Wapômbên anên avômalô mathên sapên ek nindum ku nênêm avômalô sa ek embatho Kilisi anên liŋkupik loŋ ek imbitak lôklokwan. ¹³ *Ku takên lôkthô tem ni ba ni endeba alalôaniŋ aêvhaviŋ lôk auk esak Wapômbên Nakaduŋ imbitak bên lôk indum ek alalô sapên nambitak kapôlônŋiŋ doŋtom. Êŋ ma tem alalô nambitak êtôm anyô talaŋ te atu ba halumbak ba anên daim êtôm Kilisi da.

¹⁴ Êŋ ma tem miŋ namô êtôm avômena esak loŋbô ami. Ma ŋê takatu ba êdôn abôyaŋ lôk êbôlêm loŋôndê ek nesau alalô ek nimbuliŋ alalôaniŋ aêvhaviŋ ma tem miŋ hatôm nêyôkwiŋ alalôaniŋ aêvhaviŋ ni ba êlêm êtôm lovak hayuv baselak vuak lôk ŋgwêk hik ami. ¹⁵ *Mi, alalô leŋŋimbiŋ avômalô ba nanaŋ abô avanôn iyom êndên i. Adum aên ma tem nandumbak ba nambitak êtôm Kilisi da. Yani ma avômalô êvhaviŋ sapên iniŋ wakadôk. ¹⁶ Yani havalon leŋviŋkupik lôbôlôbô sapên ba hagêgê loŋ hathak doŋtom. Bu tomtom da idum iniŋ ku ba idum leŋviŋkupik takên halumbak bên lôk lôklokwan ma leŋŋhaviŋ i.

Nosopa loŋôndê lukmuk

¹⁷ *Aên ba yenaŋ abô te hêk ek yanaŋ imbiŋ môlô. Ma yahanan hathak Anyô Bên anên athên nena miŋ nômo êtôm ŋê daluk ethak êmô aên esak loŋbô ami. Mi, iniŋ auk ma nôm oyaŋ. ¹⁸ Lôk iniŋ eyala nômkama ma hatôm êmô momaniŋiŋ bên kapô denaŋ. Thêlônŋiŋ auk ma thekthek lôk iniŋ auk mavi mi ba intu êmô daimbô ek Wapômbên anên lôkmala. ¹⁹ Thêlô kapôlônŋiŋ halôk biŋ hathak kambom ba intu êv i vidoŋ ek nesopa iniŋ thethaŋak

* 4:13: Kol 1:28 * 4:15: Kol 1:18; 2:19 * 4:17: Lom 1:21; 1Pi 1:14

ma miŋ mama ami. Lôk maleŋiŋkilik ek nindum nôŋm lôŋgôlôŋ lomaloma ni ba ni.

²⁰ Ma doŋtom sêbôk atu ba ôêvhaviŋ Kilisi ma êdôŋ môlô hathak loŋôndê yaŋda. ²¹ Ma olaŋô abô hathak yani ba ôêvhaviŋ yani ma êdôŋ môlô hathak abô avanôŋ takatu ba hêk Yisu kapô. ²² *Ba êdôŋ aêntêk. Kapôlômim bô hathak havôv môlô ek osopa thethaŋak lomaloma takatu ba hasau môlô ek imbuliŋ môlô. Ba intu notak kapôlômim bô takatu ba osopa ²³ *ek Wapômbêŋ indum môlônim auk imbitak lukmuk anêŋ. ²⁴ *Ma noja kapôlômim lukmuk takatu ba Wapômbêŋ hapesaŋ ek numbitak êtôm yanida esak anêŋ matheŋ lôk thêthôŋ anêŋ.

²⁵ *Aêŋ ba notak abôyaŋ. Alalô tomtom bôk abitak hatôm leŋviŋkupik doŋtom yôv ba intu nonaŋ abô avanôŋ imbiŋam. ²⁶ *Môlô lemimmaniŋ ma noyabiŋ am ek miŋ nundum kambom ami. Wak hamiŋ denaŋ ma nopesaŋ unim lemmaniŋ êŋ ma miŋ noyabiŋ endeba wak êndôk jalôm ami ²⁷ ek batu miŋ node loŋ ek Sadaŋ imbitak êyô ba êlêm ami.

²⁸ Môlô te anyô vani ma etak anêŋ vani. Ma indum ku mavi esak baŋ ek êpôm nôŋm. Êŋ ma yani hatôm nêŋ avômalô vi atu ba nômkama mi sa.

²⁹ *Oyabiŋ vembôlêk esak abô kambom. Onaŋ abô mavi iyom ek embatho môlôviyaŋ loŋ ek nêŋ i sa lôk nêŋ Wapômbêŋ anêŋ wapôm êndêŋ avômalô takatu ba elarô.

³⁰ *Miŋ undum Wapômbêŋ anêŋ Lovak Matheŋ kapô malaiŋ ami. Lemimimbi nena Lovak Matheŋ ma Wapômbêŋ anêŋ sêk atu ba bôk habitij haviŋ o endeba yani enja

* 4:22: Lom 8:13; Kol 3:9 * 4:23: Lom 12:2 * 4:24: Stt 1:26; Kol 3:10
 * 4:25: Sek 8:16; Kol 3:8-9 * 4:26: Sng 4:4; Jem 1:19-20 * 4:29: Kol 4:6
 * 4:30: Ais 63:10; Ep 1:13-14; 1Te 5:19

o lôk avômalô takatu ba hêv i vuli hêk kambom anêḡ ku êndêḡ waklavônḡ pik lo leḡ anêḡ daḡ.

³¹ *Môlô notak kobom ômô lôktharḡo lôk lemimmaniḡ ketherḡ lôk lemimḡarḡa ba olam kaêk lôklala ma othaḡ anyô vi hathak abô kambom. Avanôḡ biḡ, notak kapôlômim kambom lomaloma takatu ba lemimhabi hathak anyô yaḡ. ³² *Ma miḡ nundum aêḡ ami. Mi, nundum mavi êndêḡ môlôviyaḡ lôk nônêm kapôlômim êndêḡ i. Ma otak kapôlôm ek ôpatu ba hadum kambom hadêḡ o êtôm Wapômbêḡ bôk hatak kapô hathak môlônim kambom hathak Kilisi anêḡ athêḡ.

5

Nômô êtôm deda anêḡ avômena

¹ *Môlô ma Wapômbêḡ anêḡ avômena ba lahaviḡ môlô bêḡ anôḡ ba intu nosopa vaḡgwam. ² *Ma nômô lôk lemimimiḡ avômalô vi êtôm Kilisi bôk lahaviḡ alalô ba hêv ida ek hêv alalô sa. Yani hêv anêḡ lôkmala hadêḡ Wapômbêḡ hatôm da atu ba ôv vasiḡ mavi anôḡ.

³ Môlô nômô daimbô ek sek waliliḡ lôk kobom lelaik lomaloma ma notak malemimkilik. Môlô ma Wapômbêḡ anêḡ avômalô mathêḡ ba kobom takêḡ ma miḡ mavi ek môlô ami. ⁴ Ma miḡ nonaḡ abô kambom mena abô lokbaḡ lôk abô sop esak nôm mama ami. Abô takêḡ ma kambom ek môlô ba notak ma nonaḡ lemimmavi iyom êndêḡ Wapômbêḡ. ⁵ *Odaḡô, abô avanôḡ ma aêntêk. Wapômbêḡ tem miḡ enja ḡê takatu ba ethak idum sek waliliḡ lôk idum kobom lelaik lomaloma ma maleḡiḡkilik thô ami. Maleḡiḡkilik ma hatôm êv yeḡ hadêḡ ḡḡôk. ḡê takêḡ tem

* 4:31: Kol 3:8 * 4:32: Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 * 5:1: Mat 5:48

* 5:2: Kis 29:18; Hib 10:10 * 5:5: 1Ko 6:9-10; Kol 3:5

miņ nêmo Wapômbêj lo Kilisi iniņ loj lôkliņyak kapô ami.
⁶*Wapômbêj anêj lamaniņ hathak hapôm nê leņôndônj
 kôtônj takatu ba idum nômo takêj. Ba intu oyabiņ o ek
 anyôla miņ esau o esak abô oyaņ oyaņ ami. ⁷ Aêj ba
 oyabiņ o ek miņ ombeņ imbiņ i ami.

⁸*Sêbôk ma môlô hatôm momaņiniņ, ma doņtom lêk
 ma Anyô Bêj hadum ba môlô hatôm deda. Ba intu nômo
 êtôm deda anêj avômena. ⁹ Deda anêj anônj ma aêntêk.
 Alalô nandum mavi lomaloma ba nasopa lojôndê thêthônj
 ma nabalôj nômo avanônj loj ¹⁰ lôk nambôlêm malêla
 takatu ba Anyô Bêj lamavi hathak. ¹¹ Ma avômalô takatu
 ba idum momaņiniņ anêj ku, ma miņ undum ku êj dokte
 imbiņ i ami. Ku êj ma anêj anônj mi ba miņ undum ami.
 Mi, nuņgwik kambom êj thô ni yaiņ ek avômalô lôkthô
 nêgê. ¹² Nôm mama bêj ek nenaņ abô esak nê leņôndônj
 kôtônj iniņ kambom takatu ba idum hamô loj kapô. ¹³*Ma
 doņtom deda habi hayô hêk nômo takêj, êj ma hik thô
 nena nômo takêj ma kambom anônj ¹⁴*ek malê nena deda
 habi hayô hêk ma nômkama sapêj habitak yaiņ. Ba intu
 nômo takêj tem imbitak deda imbiņ hatôm abô atu ba
 hanaņ nena,

“Môlô takatu ba ôêk sôm,
 numbiyô ênjêk ŋama.

Ma Kilisi tem imbi êyônġêk môlô êtôm deda.”

¹⁵* Aêj ba noyabiņ am ek nômo êtôm nê lôkauk ma
 miņ êtôm nê auk mi ami. ¹⁶ Kambom lomaloma lêk
 habitak lôklokwaņ ba intu nobatho am loj lôklokwaņ
 esak mavi lomaloma. Yakô wakma êj ni oyaņ. ¹⁷ Ba
 intu numiņj lôklokwaņ ek nôpôm Anyô Bêj anêj lahavinj.

* 5:6: Lom 1:18; Kol 2:4,8 * 5:8: Jon 12:36; Ep 2:13; Kol 1:13; 1Pi 2:9

* 5:13: Jon 3:20-21 * 5:14: Ais 26:19; Lom 13:11 * 5:15: Kol 4:5

Ma miŋ nômô êtôm ɲê auk thôŋôthôŋ ami. ¹⁸*Lôk miŋ nondo molo esak waiŋ atu ba tem imbuliŋ môlô ami. Mi, notak Lovak Matheŋ ek êmô môlô kapôlômim siŋ. ¹⁹*Êŋ ma tem nônêm yeŋ imbiŋam wak nômbêŋ intu, yeŋ takatu ba hêk kapya yeŋ lôk ebam Wapômbêŋ anêŋ athêŋ ma yeŋ atu ba matheŋ. Nônêm yeŋ takêŋ lôk kapôlômim ni êndêŋ Anyô Bêŋ. ²⁰*Wak nômbêŋ intu sapêŋ ma nônêm lemimmavi êndêŋ Kamik Wapômbêŋ esak nômkama sapêŋ esak alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu Kilisi anêŋ athêŋ.

Anyô lo avi ewa i iniŋ abô

²¹*Môlô othak ôyê Kilisi anêŋ athêŋ nena matheŋ ba intu nômô môlôviyaŋ vibiŋ.

²²*Môlô avi takatu ba bôk owa anyô yôv ma nômô vônimi vibiŋ êtôm atu ba ômô Anyô Bêŋ vibiŋ ²³*ek malê nena yamalô hamô vuliŋ ek yanavi hatôm atu ba Kilisi hamô vuliŋ ek avômalô êvhaviŋ lôkthô. Kilisi ma avômalô ôdôŋ êvhaviŋ iniŋ wakadôk ma avômalô ôdôŋ êvhaviŋ ma Kilisi anêŋ liŋkupik. Yanida intu hêv i bulubiŋ. ²⁴Avômalô êvhaviŋ ethak êmô Kilisi vibiŋ ma aêŋ iyom ma yanavi êmô yamalô vibiŋ esak nômkama lôkthô.

²⁵*Ma môlô anyô, lemimimbiŋ vônimi êtôm Kilisi lahaviŋ avômalô ôdôŋ êvhaviŋ ba hêv anêŋ lôkmala ek hêv i sa. ²⁶*Yani hadum aêŋ ek êmbôkwiŋ anêŋ avômalô ôdôŋ êvhaviŋ iniŋ kambom esak ɲaŋ lôk abô avanôŋ ek nimbitak matheŋ. ²⁷*Yani hadum aêŋ ek avômalô ôdôŋ êvhaviŋ nimbitak êtôm avi muk te atu ba palumbak mavi lôk liŋsiŋ mavi ma lelaik lo pôpô mi ma êmô matheŋ

* 5:18: Luk 21:34 * 5:19: Kol 3:16 * 5:20: Kol 3:17 * 5:21: 1Pi 5:5
 * 5:22: Kol 3:18; 1Pi 3:1 * 5:23: 1Ko 11:3; Ep 1:22 * 5:25: Kol 3:19; 1Pi 3:7
 * 5:26: Tit 3:5 * 5:27: 2Ko 11:2; Kol 1:22

ma kambom mi. Êñ ma Kilisi tem endom avi êñ êndên yanida. ²⁸ Aên iyom môlô anyô lemimbiñ vônimi êtôm atu ba lemimhaviñ lemvimkupik. Ôpatu ba lahaviñ yanavi ma hatôm lahaviñ yanida. ²⁹ Anyô late miñ hapôlik hathak yanida liñkupik ami. Mi anôñ, havakôn ba hayabiñ mavi hatôm Kilisi hadum hadên avômalô êvhaviñ ³⁰ ek malê nena alalô tomtom ma hatôm anên liñkupik anên lôbôlôbô.

³¹* Hatôm Wapômbên anên kapy a hanañ nena, “Anyô tem etak lambô lo talêbô ma esak doñtom imbiñ yanavi ek thai nimbitak êtôm kupik doñtom iyom.” *Môñ Anôn 2:24*

³²* Abô êñ ma abô lôk kup anôn biñ. Ma doñtom yahayala nena hanañ hathak Kilisi lôk avômalô êvhaviñ. ³³ Ba intu môlô anyô tomtom lemimbiñ vônimi êtôm oda lemhaviñ oda. Ma môlô avi nônmê athên bên êndên vônimi.

6

Avômena lôk lami iniñ abô

¹* Avômena, môlô ma Anyô Bên anên ba intu nosopa lemami lo lemtami iniñ abô. Êñ ma mavi. ²* Wapômbên anên tabô balabuñ laumiñ takatu bute hanañ nena, “Nodovak lemami lo lemtami.” Abô balabuñ êntêk êñ ma balabuñ môñ atu ba Wapômbên habitin abô hathak ba hanañ, ³ “Udum aên ma tem nônmô mavi êmô pik sawa daim.”

⁴* Ma yahanañ hadên môlô avômena iniñ lami nena noyabiñ nalumi mavi lôk noto i ma nôndôn i êtôm Anyô Bên anên lahaviñ. Ma miñ nondela iniñ auk ba nundum i leñiññaña ami.

* 5:31: Mat 19:5 * 5:32: ALK 19:7 * 6:1: Kol 3:20 * 6:2: Lo 5:16

* 6:4: Sng 78:4; Snd 22:6; Kol 3:21

Alarjsi lôk iniņ ģê ku iniņ abô

⁵* Môlô ģê takatu ba unim alarģ êmô* nosopa unim alarģ takatu ba êmô pik iniņ abô. Nônêm athêģ bêģ êndêģ i ma nômô thêlô vibiģ. Nundum aêģ lôk kapôlômim êtôm udum Kilisi da anêģ ku. ⁶ Ma miņ nundum unim alarģ anêģ ku mavi êndêģ wak takatu ba êmô haviņ môlô iyom ami. Mi, nundum unim ku mavi wak nômbêģ intu sapêģ, êndêģ wakma atu ba êmô mena miņ êmô ami. Wapômbêģ lahaviņ nundum ku êģ lôk kapôlômim êtôm udum Kilisi môlônim alarģ anêģ ku. ⁷ Nundum unim ku lôk lemimimibiģ êtôm udum Anyô Bêģ anêģ ku ma miņ anyô iniņ ku ami. ⁸* Lemimimbi nena Anyô Bêģ tem nêm vuli êndêģ avômalô tomtom esak iniņ ku mavi takatu ba idum, ģê êmô alarģsi vibiģ lôk ģê takatu ba idum ida iniņ ku haviņ.

⁹* Ma môlô alarģ takatu ba oyabiģ unim ģê ku, noyabiģ i mavi. Miņ onarģ abô takatu ba indum thêlô nêkô ami. Lemimimbi nena môlô lôk thêlô unim Alarģ ma doģtom iyom hamô malak leģ. Yani tem indum abô ma miņ hathak lahabi avômalô iniņ athêģ lôk ku ami. Mi, hathak hadum kobom doģtom hadêģ avômalô lôkthô ba intu noyabiģ am.

Noba Wapômbêģ anêģ nômkama vovak

¹⁰ Êntêk ma yenaģ abô anêģ daģ ba nodaģô katô. Numiņ lôklokwaģ esak Anyô Bêģ anêģ lôkliņyak bêģ.

* 6:5: Kol 3:22-23; Tit 2:9-10; 1Pi 2:18 * 6:5: ģê takatu ba iniņ alarģ êmô ma anêģ ôdôģ aêntêk. Gavman anêģ abô majaģ hanaģ nena thêlô miņ hatôm netak iniņ ku lôk alarģsi ami. Doho ma bôk ik vovak ba êv yak ba ģê lovak hathak vovak ewa i hatôm iniņ ģê ku. Ma doho ma êv vuli. Ma doho miņ êwê iniņ vijaģ ami. Ma doho ma lami ma iniņ alarģsi êmô ba intu nali ibitak aêģ. * 6:8: 2Ko 5:10; Kol 3:24-25 * 6:9: Lom 2:11; Kol 4:1

¹¹ *Sadañ anêñ auk loñ kapô hadum ek esau môlô ba intu noba Wapômbêñ anêñ nômkama vovak sapêñ êndôk am ma numbiyô numiñ ek uñgwik vovak. ¹² *Alalô ik vovak hadêñ ñgôkba lôk ñgôk lôk athêñ ma ñgôk takatu ba eyabiñ pik anêñ momarjiniñ lôk ñgôk bomañ takatu ba êmô leñ. Ma miñ alalô ik vovak hadêñ ñê pik ami.

¹³ Aêñ ba noba Wapômbêñ anêñ nômkama vovak sapêñ ek waklavôn kambom êñ hayô, ma tem numiñ lôklokwañ ba uñgwik vovak mavi ende ba anêñ dañ ma tem numiñ denañ. ¹⁴ *Numiñ lôklokwañ ba nobaloñ abô avanôn loñ êtôm bokñgôp vovak atu ba ovak hayô hêk lemimmalim. Ma nobañgiñ kobom thêthôn êtôm moko bôbônjiñ. ¹⁵ *Ma nôpôpêk am ek nonañ Wapômbêñ anêñ Abô Mavi takatu ba hêv labali. Udum aêñ, ma hatôm uik vemimkapô bokñgôp ek vovak. ¹⁶ Lôk nobaloñ unim ôêvhaviñ loñ êtôm moko ek uñgwik ñgôk kambom atu anêñ kôm lôk atum sapêñ vôiê. ¹⁷ *Ma noja bulubiñ atu ba Wapômbêñ hêv hadêñ môlô êtôm kuluj thekthek. Lôk noja Lovak Matheñ anêñ biñ vovak, êñ ma Wapômbêñ anêñ Abô. ¹⁸ *Ma noteñ mek ek nômkama lôkthô êtôm wak sapêñ esak Lovak Matheñ anêñ lôklokwañ ba nonañ injik yani liñ ek nê mômô sa. Lôk nômô lêlê ma noteñ mek lôk lemimvidon ek avômalô matheñ lôkthô.

¹⁹ *Ma noteñ mek ek ya imbiñ ek Wapômbêñ nê m abô êndêñ ya ek yangik Abô Mavi anêñ auk loñ kapô thô ma miñ yakô ami. ²⁰ *Lêk ma yahamô koladôn hathak yahawa Wapômbêñ anêñ abôlêk ba yahanañ Abô Mavi êñ. Aêñ ba noteñ mek ek yandum yenañ ku dedaun mavi ba yanañ

* 6:11: Lom 13:12; 2Ko 10:4 * 6:12: 1Pi 5:8-9 * 6:14: Ais 11:5; 59:17;
 1Te 5:8 * 6:15: Lom 10:15 * 6:17: Hib 4:12 * 6:18: Luk 18:1; Kol
 4:2; 1Te 5:17 * 6:19: Kol 4:3-4; 2Te 3:1 * 6:20: 2Ko 5:20; Plm 9

abô êṅ bêṅ ma miṅ yakô ami.

Abô anêṅ day lôk mek

²¹* Tikikus tem enaṅ êndêṅ môlô esak malêla takatu ba hapôm ya ek noyala nena yahamô aisê. Yani ma aiyaṅ anôṅ te ba hadum Anyô Bêṅ anêṅ ku dedauṅ mavi. ²² Ma yahêv yani ba hathôk ek ênjê môlô ba enaṅ esak malêla takatu ba hapôm yêlô ek indum môlô lemimmavi.

²³ Alalôaniṅ Kamik Wapômbêṅ lo Anyô Bêṅ Yisu Kilisi nênem yôhok êndêṅ môlô yenaṅ aiyaṅ sapêṅ ma nindum ek môlô lemimimbiṅ am lôk unim ôêvhaviṅ imbitak lôklokwaṅ. ²⁴ Wapômbêṅ anêṅ wapôm êmô imbiṅ môlô lôk avômalô nômbêṅ atu ba lemimhaviṅ alalôaniṅ Anyô Bêṅ Yisu Kilisi êtôm wak nômbêṅ intu sapêṅ.

* 6:21: Ap 20:4; Kol 4:7-8; 2Ti 4:12

Wapômbênj Anêj Abô Matherj
The New Testament in the Malei-Hote Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 30 Nov 2017 from source files dated 29 Nov 2017

c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a